

Egy csillagporos éjszakán

Zene és űr szokatlan kapcsolatát tapasztalhattuk meg idén is, a szabadtéri Herschel-koncerten. William Herschel halálának 199. évfordulóját ünnepeltük szeptember 4-én, a Svábhegyi Csillagvizsgálóban. A halált nem szoktuk ünnepelni, mégis, Herschel mint a tudománytörténet legjelentősebb megfigyelő csillagásza és mint a klasszika zeneszerzője a művészetek és a tudományok között felépített hídon állva a mai napig azt üzeni: a szellem örök, a csillagporból vétetett földi mivoltunk csak egy állomása az univerzumban folytatott örök utazásunknak. Herschel életútjának számos ünnepelnivaló pillanata van az Uránusz felfedezésétől az infravörös sugárzás felfedezésén át a mélyég objektumok kutatásáig és katalogizálásáig, munkássága a mai napig megkerülhetetlen és a modern csillagászat alapját képezi. Ám a csillagászat iránt csak a harmincas évei közepén kezdett érdeklődni, addig zene-tanárként működött és az 1770-es évekig jó néhány művet komponált is. Mozart és Haydn kortársa volt, utóbbival személyesen ismerték egymást.

A Vass Lajos Szimfonikus Zenekar és a csillagvizsgáló munkatársai immár ötödik alkalommal tartották meg a Herschel-ünnepet. A zenekar vezetője, a karmester Uzslay Bence évről évre kreatívan fogja meg a repertoár kérdését és kitekint Herschel művei mögül. Most William húga, az ugyancsak meghatározó csillagász, az üstökösök híres kutatója, Caroline volt az első napirendi pont. Caroline szoprán énekesként kezdte, ám zenei karrierjéről egyetlen feljegyzés maradt fenn: valahol, valamikor énekelt Händel Messiásában a szoprán szólókat. Az áriákat most Kohán Nikolett szólaltatta meg, szép hangszínen. A csodás környezetben, két kupolaépület közötti szabadtéren, ám folyamatosan hűlő levegőben, szinte teljes sötétségben valójában nagyon nehéz zenélni, ezért az itt megrendezett koncertek

tétje nem is a briliáns előadás; a hangszerek folyamatosan hangolódnak, alig látni a karmestert, fázva pedig nem lehet tökéletesen intonálni. A zenekar is mintha inkább azt tűzte volna ki célul, hogy vezessen bennünket a két megfoghatatlan metafizikai tér, a zene és az űr határfelületén és együtt értsünk meg valamit abból, hogyan találhattott rá bő 200 éve egy zeneszerzőként induló tehetséges ember a csillagok hangjaira, a „halál után is van élet” szentenciára, és tette fel a „kik is vagyunk mi magunk?” kérdést. Ennek szép illusztrációja volt az „I know that my Redeemer liveth” kezdetű ária, aminek kőbe gravírozott kottalapját Händel sírkövén az őt mintázó alak tartja a kezében. Herscheltől a ritkán játszott I. Esz-dúr oboaversenyt hallhattuk, a szólót Hajósy Ida játszotta. A mű eklektikus, Vivaldi, Haydn és még Bellini is belehallható Uzslay szerint, egy könnyed noktürnnek minden esetre megfelelt. Közben érdekes volt arra gondolni, hogy mennyire nem gyakori egy akusztikai tér nélküli koncert, ahol tulajdonképpen közvetlenül a hangszerek natúr hangját halljuk és érezzük, és a természetes anyagokból készített hangszerek hangja is része a természetnek, tágabb értelemben az univerzumnak.

A repertoár állandó darabját képezi a Herschel-koncerteken a Kis éji zene Mozarttól, és hát sokkal jobban nem tudja a zenekar, mint a korábbi alkalmakkor. Ám, részben az említett körülményekből fakadóan, az előadói esélytelenségek lényegtelené váltak a csillagos égbolt alatt, ahol nem volt nehéz a hétköznapinál egy picit nagyobb jelentőséget tulajdonítani magunknak, hiszen megéreztük, hogy mi is részei vagyunk a nagy egésznek.

Végső Zoltán

Megjelent a 168óra 2021/36. számában, a cikket a szerkesztőség hozzájárulásával közöljük